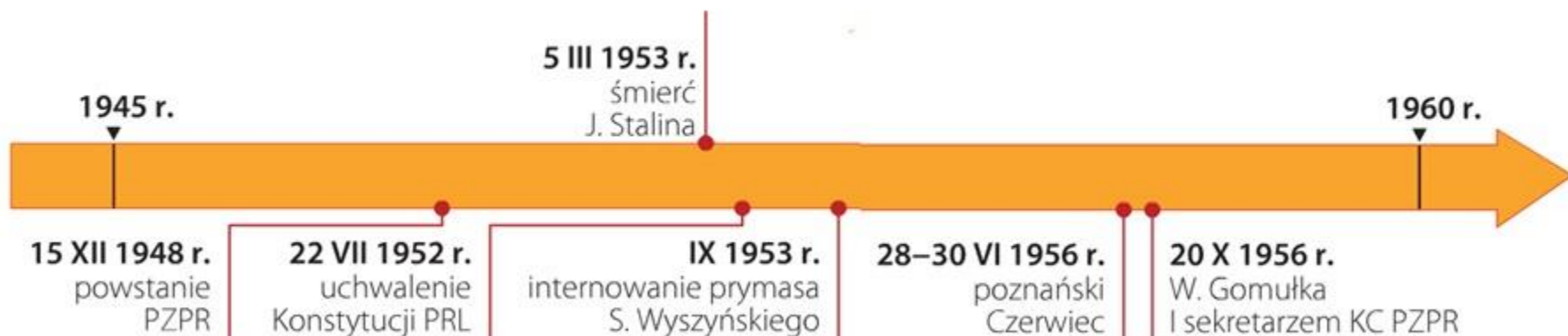
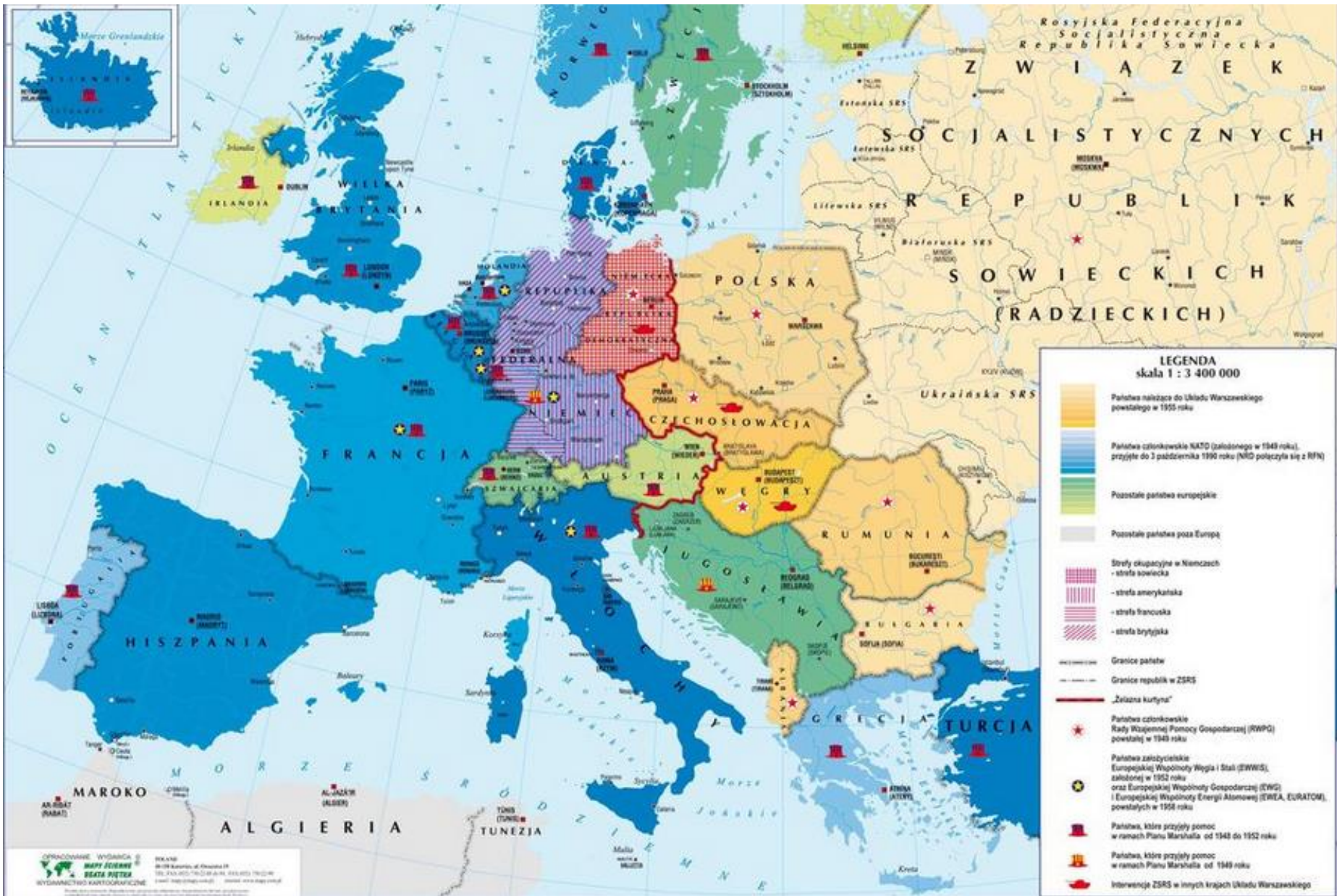

PRL w latach 1956 - 1970

Polska pod rządami Władysława Gomułki

Oś czasu

Notatka z lekcji

1. Terminy: mała stabilizacja, obchody Tysiąclecia Chrztu Polski, Marzec '68, Grudzień '70, polska szkoła filmowa, „Polityka”, peregrynacja, rewizjoniści, dogmatycy, *List 34*, „komandosi”, Zmotoryzowane Odwody Milicji Obywatelskiej (ZOMO)
2. Postaci: Władysław Gomułka, Willy Brandt, Stefan Wyszyński, Edward Gierek, Adam Rapacki, Antoni Słonimski, Andrzej Wajda, Jacek Kuroń, Karol Modzelewski, Adam Michnik, Henryk Szlajfer, Zbigniew Cybulski, Tadeusz Różewicz, Andrzej Munk, Wojciech Jerzy Hass
3. „Małą stabilizacja” - początkowy okres rządów Władysława Gomułki;
 - a. wydarzenia w dziedzinie kultury;
 - b. wzrost aktywność Polski na arenie międzynarodowej.
4. Polityka państwa wobec Kościoła;
 - a. zaostrzenie polityki wobec Kościoła po 1956 r.,
 - b. list biskupów polskich do biskupów niemieckich,
 - c. obchody Tysiąclecia Chrztu Polski -1966 r.
5. Początek powstawania opozycji;
 - a. nowe podziały w elitach władzy: (rewizjoniści i dogmatycy),
 - b. *List 34* - 1964 r.
6. Wydarzenia marca 1968 r.
7. Protesty robotnicze w grudniu 1970 r.
8. Zmiany w polskich władzach - Edward Gierek nowym I sekretarzem KC PZPR.

Pojęcia

„Małą stabilizacja” - początkowy okres rządów Władysława Gomułki, trakcie którego można dostrzec pewne procesy demokratyzacji życia w Polsce.

Tysiąclecie Chrztu Polski - w 966 roku przypadało millenium (Chrztu Polski). W 966 roku Mieszko I przyjął chrzest, czyniąc państwo Polan krajem chrześcijańskim.

Marzec'68 - kryzys polityczny zapoczątkowany demonstracjami studenckimi, m.in. w Warszawie, Gdańsku, Krakowie, Radomiu, Łodzi i Poznaniu.

Grudzień 1970, (wydarzenia grudniowe, rewolta grudniowa, wypadki grudniowe, masakra na Wybrzeżu) protesty robotników w Polsce w dniach 14 - 22 grudnia 1970 głównie w Gdyni, Gdańsku, Szczecinie i Elblągu, krwawo stłumione przez milicję i wojsko.

Polska szkoła filmowa - okres w kinematografii polskiej (1956 -1963), wzorowany na nowym kinie włoskim. Próba zerwanie z kinem socrealistycznym.

„Polityka” tygodnik społeczno-polityczny o charakterze liberalno-lewicowym, wydawany od 1957 w Warszawie.

Peregrynacja – w Kościele katolickim uroczyste przenoszenie relikwii, obrazów i innych przedmiotów kultu religijnego.

Pojęcia

Rewizjoniści - Po II wojnie światowej w państwach bloku socjalistycznego rewizjonistami nazywano przeciwników prowadzonej przez państwo polityki wewnętrznej i zagranicznej.

Dogmatycy - działacze komunistyczni, którzy bezkrytycznie przyjmowali poglądy twórców marksizmu i traktowali je jako prawdy niepodlegające dyskusji i modyfikacji.

List 34 - dwuzdaniowy list protestacyjny polskich intelektualistów przeciw cenzurze w PRL, skierowany do premiera Józefa Cyrankiewicza, złożony 14 marca 1964 w Urzędzie Rady Ministrów przez Antoniego Słonimskiego. Nazwa listu pochodzi od liczby osób, które go podpisały (sygnatariusze).

Komandosi - określenie dla działającej w latach sześćdziesiątych studenckiej grupy przeciwników panującego systemu. Nazwani zostali tak od niespodziewanego pojawiania się na wykładach otwartych i sesjach rocznicowych na Uniwersytecie Warszawskim

Zmotoryzowane Odwody Milicji Obywatelskiej - oddziały Milicji Obywatelskiej powołane w drugiej połowie 1956 do zaprowadzania porządku w sytuacjach wyjątkowych.

Postaci

Władysław Gomułka (1905 - 1982), polityk, działacz komunistyczny, I sekretarz KC PPR (1943 - 1948), I sekretarz KC PZPR (1956 - 1970), poseł na Sejm Ustawodawczy oraz na Sejm PRL.

Willy Brandt (1913 - 1992) niemiecki polityk, kanclerz RFN w latach 1969 - 1974, laureat pokojowej Nagrody Nobla w 1971, orędownik pojednania z Polską, 17 maja 1972 r. Bundestag zatwierdził "Układ między PRL a RFN o podstawach normalizacji ich wzajemnych stosunków", podpisany 7 grudnia 1970 r. w Warszawie przez Józefa Cyrankiewicza i Willy'ego Brandta. Zawierał on uznanie przez Bonn polskiej granicy na Odrze i Nysie Łużyckiej.

Edward Gierek (1913 - 2001) polski polityk, działacz komunistyczny, w latach 1970 - 1980 I sekretarz KC PZPR.

Postaci

Adam Rapacki (1909 - 1970) Minister spraw zagranicznych PRL, który w 1957 r. zgłosił na sesji Zgromadzenia Ogólnego ONZ plan wprowadzenia strefy bezatomowej w Europie Środkowej.

Kard. Stefan Wyszyński (1901-1981) prymas Polski w latach 1948 -1981.

Antoni Słonimski (1895-1976) - polski poeta, dramatopisarz, prozaik, felietonista. W marcu 1964 roku zainicjował tzw. List 34 przeciwko polityce kulturalnej partii.

Postaci

Andrzej Wajda (1926 – 2016) – reżyser filmowy i teatralny. Popularność przyniosły mu filmy inicjujące tzw. polską szkołę filmową: Kanał oraz Popiół i diament. W 2000 roku otrzymał Nagrodę Akademii Filmowej (Oscara) za całokształt twórczości.

Tadeusz Różewicz (1921 - 2014) polski poeta, dramaturg, prozaik i scenarzysta.

Andrzej Munk (1921 - 1961) polski reżyser filmowy, jeden z twórców i przedstawicieli nurtu zwanego polską szkołą filmową. Twórca między innymi filmów: „Eroica”, „Zezowate szczęście”.

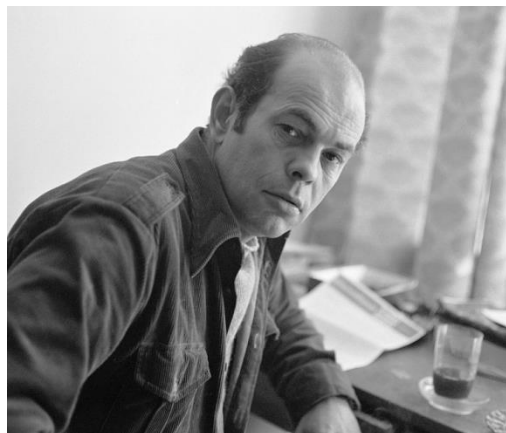
Postaci

Wojciech Jerzy Has (1925 – 2000) – polski reżyser filmowy, scenarzysta i producent. Przedstawicieli polskiej szkoły filmowej. Twórca między innymi filmów: „Rękopis znaleziony w Saragossie”, „Lalka”.

Zbigniew Cybulski (1927 - 1967) polski aktor teatralny i filmowy, uznawany za jednego z najwybitniejszych i najpopularniejszych polskich aktorów. Związany z nurtem polskiej szkoły filmowej.

Jacek Kuroń (1934 - 2004) polski polityk, jeden z przywódców opozycji w okresie PRL, historyk, działacz tzw. czerwonego harcerstwa, współzałożyciel KOR, dwukrotny minister pracy i polityki socjalnej

Postaci

Karol Modzelewski (1937 – 2019) – polski historyk, profesor nauk humanistycznych, więzień polityczny i jeden z liderów opozycji demokratycznej w okresie Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej.

Adam Michnik polski publicysta, eseista, pisarz, historyk i działacz polityczny. W latach 1968 -1989 dysydent i jeden z głównych działaczy opozycji demokratycznej w PRL. Od 1989 redaktor naczelny „Gazety Wyborczej”.

Henryk Szlajfer - polski ekonomista i politolog, profesor nauk społecznych, nauczyciel akademicki Uniwersytetu Warszawskiego. W 1968 wraz z Adamem Michnikiem, wówczas studenci Uniwersytetu Warszawskiego, zostali za działalność opozycyjną relegowani z uczelni. W ich obronie 8 marca 1968 odbył się wiec, który stał się początkiem masowych protestów studenckich zwanych wydarzeniami marcowymi. Został skazany na 2 lata więzienia.

Początki rządów Gomułki 1956 - 1958

- amnestia kolejnych więźniów politycznych,
- anulowano wyroki dla uczestników Poznańskiego Czerwca,
- rozpoczęto procesy rehabilitacyjne osób niesłusznie skazanych w okresie stalinowskim,
- zaniechano kolektywizacji rolnictwa,
- poprawiły się stosunki z Kościołem:
 - a. wypuszczono z więzień i ośrodków internowania duchownych,
 - b. ponownie zezwolono na nauczanie religii w szkołach.
- z polskiej armii odwołano radzieckich oficerów i dowódców,
- do służby wrócili oficerowie i żołnierze represjonowani w czasach stalinowskich,
- zreformowano aparat bezpieczeństwa tworząc Służbę Bezpieczeństwa (SB),
- Gomułka podpisał z ZSRR porozumienie, dzięki któremu do Polski mogli powrócić Polacy, którzy po 1945 r. znaleźli się na terenie ZSRR.

„Mała stabilizacja”

- odejście od stalinowskich form kontroli społeczeństwa,
- zmniejszył się strach przed bezpodstawnymi aresztowaniami,
- złagodzone indoktrynację społeczeństwa,
- nastąpił rozwój polskiej kultury,
- rozwój środowisk opiniotwórczych zgromadzonych wokół tygodnika „Polityka”,
- trwała dalsza blokada działalności organizacji niezależnych,
- cenzura była nadal wszechobecna,
- nie poprawiły się warunki bytowe obywateli, rosła dysproporcja standardu życia w stosunku do krajów Europy Zachodniej jak i Czechosłowacji, Węgier czy NRD.

Polityka gospodarcza plan pięcioletni (1956-1960)

- realizowano założenia gospodarki centralnie planowanej (kolejne plany pięcioletnie),
- początkowo starano się rozwijać przemysł spożywczy i towarów konsumpcyjnych (sprzęt AGD, motocykle, telewizory),
- w latach 60-ych ponownie skupiono się na przemyśle ciężkim, opartym na przestarzałych technologiach:
 - powstała petrochemia Płock,
 - otwarto kopalnie miedzi w Lubinie i Polkowicach,
 - powstały kopalnie węgla brunatnego w Zagłębiu Turoszowskim i Konińskim,
 - powstawały liczne elektrownie,
 - huty w Koninie i w Głogowie,
 - Polska inwestowała w przemysł zbrojeniowy.

Polityka zagraniczna

- wzrosła aktywność Polski na arenie międzynarodowej,
- plan Adama Rapackiego plan wprowadzenia strefy bezatomowej w Europie (1957 r.),
- układ z RFN w Warszawie, był on wynikiem dążeń do normalizacji stosunków ze strony polskiej jak i efektem tzw. „polityki wschodniej” Willy`ego Brandta kanclerza RFN, który otworzył RFN na wschód (1970 r.),
 - nawiązano stosunki dyplomatyczne z RFN,
 - RFN uznał polsko niemiecką granicę na Odrze i Nysie Łużyckiej,
 - granica ta została uznana za nienaruszalną.

Polityka wobec Kościoła po 1958 r.

- dążenie władz do wykluczenia religii z życia publicznego,
- dążenie do wychowania młodego pokolenia w duchu ateizmu,
- rywalizacji z prymasem Stefanem Wyszyńskim o wpływy w społeczeństwie,
- likwidacja lekcje religii w szkołach,
- utrudnianie przeprowadzania remontów kościołów i budowy nowych,
- powoływanie kleryków do wojska, gdzie podlegali nachalnej indoktrynacji,
- zakazywanie urzędnikom, wojskowym i milicjantom uczestniczenia w życiu religijnym,
- władze z wrogością odniosły się do orędzia biskupów polskich z 1965 r. skierowanego do biskupów niemieckich, ponieważ zawierały one słowa: „udzielamy przebaczenia i prosimy o nie”,
- polem rywalizacji państwa z Kościołem stały się obchody Tysiąclecia Chrztu Polski (1966 r.)
 - Kościół zorganizował peregrynację kopii obrazu Matki Boskiej Częstochowskiej
 - władze zorganizowały konkurencyjne obchody Tysiąclecia Państwa Polskiego

Zmiany w dziedzinie kultury

- w latach 1956–1963 wykształciła się, inspirowana nowym kinem włoskim, polska szkoła filmowa. Jej celem artystycznym było zerwanie z formą kina socrealistycznego.
- twórcami szkoły polskiej byli:
 - reżyserzy: Andrzej Wajda, Andrzej Munk, Tadeusz Konwicki, Wojciech Jerzy Has, Jerzy Kawalerowicz, Kazimierz Kutz, Stanisław Różewicz,
 - aktorzy: Zbigniew Cybulski, Bogumił Kobiela, Tadeusz Janczar, Adam Pawlikowski,
- w 1960 roku Sekretariat Komitetu Centralnego PZPR wydał tajną uchwałę w sprawie kinematografii, która faktycznie oznaczała koniec formacji.
- silną pozycję zdobył tygodnik „Polityka”, polski opiniotwórczy tygodnik społeczno-polityczny o charakterze liberalno-lewicowym, wydawany od 1957 r. Stało się to od momentu, gdy w 1958 r. nowym redaktorem naczelnym został Mieczysław Rakowski (sprawował tę funkcję do 1981 r.).

Początki opozycji

- pojawiły się nowe podziały w elitach władzy:
 - rewizjoniści – dążyli do ograniczonej liberalizacji życia publicznego,
 - dogmatycy – starali się utrwalić dotychczasową politykę.
- w 1964 r. grupa intelektualistów z inicjatywy Antoniego Słonimskiego ogłosiła tzw. List 34,
- za krytykę polityki PZPR do więzienia trafili: Jacek Kuroń i Karol Modzelewski,
- tzw. komandosi (np. Adam Michnik) zakłócali posiedzenia partii i Związku Młodzieży Socjalistycznej.

Początki opozycji

*Wiadomość o Jasławcu pnie Karaciel
redakcji: niemożliwość, Kłopoty*

44/2
Warszawa, dn. 14 marca 1956 r.

Do Pana Premiera Józefa Cyrankiewicza

Ograniczenie przydziału papieru na druk książek i czasopism oraz nadmierne cenzury stwarza sytuację zagrażającą rozwojowi kultury narodowej. Miśej podpisani uznają istnienie opinii publicznej, prawa do krytyki, swobodnej dyskusji i rzetelnej informacji za konieczny element postępu, powodowani troską obywatelską, domagają się zmiany polskiej polityki kulturalnej w duchu praw zagwarantowanych przez Konstytucję Państwa Polskiego i zgodnych z dobrami narodu.

Leopold Infeld	Stefan Kisielewski
Maria Dąbrowka	Mieczysław Wankowicz
Antoni Słonimski	Jan Parandowski
Paweł Jasiełka	Zofia Kosak
Kazimierz Odzimek	Jerry Zagórski
Maria Ossowska	Jan Kott
Kazimierz Wyka	Wacław Sierpiński
Tadeusz Kotarbiński	Julian Krzyżanowski
Karol Estreicher	Kazimierz Rumaniecki
Stanisław Figał	Aleksander Gieysztor
Jerry Turovics	Artur Sandauer
Anna Kowalska	Władysław Tatarkiewicz
Mieczysław Jastrun	Edward Lipiński
Jerry Andrzejewski	Stanisław Dygat
Adolf Rudnicki	Adam Ważyk
Paweł Hertz	Marian Pałski
Stanisław Łackiewicz	Jerry Szerepiński

Antoni Słonimski. Warszawa 1956 r.

List 34 - pierwszy duży protest wobec polityki kulturalnej władz PRL.

Wydarzenia marca 1968 r.

- zakaz wystawiania Dziadów Adama Mickiewicza w reżyserii Kazimierza Dejmka wywołał rozruchy studenckie,
- władze wobec protestujących studentów użyły siły (8 III 1968 r.)
- władze skorzystały z okazji i zmusiły do emigracji kilkanaście tysięcy obywateli pochodzenia żydowskiego

Marzec 1968 r. – wiec studentów przed Biblioteką Uniwersytetu Warszawskiego

Marzec 1968 r. – wiec antyżydowski zorganizowany przez władze komunistyczne w jednej z fabryk

Protesty robotnicze w grudniu 1970 r.

- 12 grudnia 1970 roku rząd podjął decyzję o wprowadzeniu z dnia na dzień znacznie wyższych cen na żywność. Podwyższenie cen na towary codziennego użytku spowodowało ogromne oburzenie społeczeństwa.
- 14 grudnia ok. 3000 pracowników Stoczni Gdańskiej zebrało się na wiecu z żądaniem cofnięcia podwyżek cen i wzrostu najniższych płac. Wobec braku reakcji ze strony dyrekcji stoczni, robotnicy ruszyli w stronę budynku Komitetu Wojewódzkiego PZPR w Gdańsku. Manifestanci zaatakowali gmach Komitetu, a gdy przeciwko robotnikom władza skierowała oddziały milicji i wojska, padły pierwsze ofiary śmiertelne.
- 15 grudnia rozpoczął się strajk w Stoczni Gdańskiej i kilku innych zakładach Gdańska. Następnego dnia do strajkujących przyłączyli się robotnicy ze Szczecina, Słupska i Elbląga.
- 17 grudnia, w odpowiedzi na apel władz, mieszkańcy Gdyni udali się do pracy w stoczni. Wojsko blokujące dostęp do bram zakładu, otworzyło do nich ogień. Zginęło 18 osób, a kilkaset zostało rannych. (czarny czwartek).

Protesty robotnicze w grudniu 1970 r.

Robotnicy niosący ciało Zbyszka Godlewskiego – pracownika gdyńskiej stoczni zastrzelonego przez milicję podczas protestów w Gdyni, 17 XII 1970 r.

Głównym ośrodkiem protestów robotniczych była Stocznia Gdańska im. Lenina. W wydarzeniach grudniowych (14-21 XII) na Wybrzeżu łącznie zginęło (oficjalnie) 45, a rany odniosło aż 1165 osób.

Zmiany w polskich władzach

Chcąc ratować sytuację, Komitet Centralny PZPR całą winą za zaistniałą sytuację obarczył Gomułkę i kilku jego najbliższych współpracowników. Zostali oni niebawem usunięci z kierownictwa partii. Funkcję I sekretarza KC PZPR objął partyjny działacz z Górnego Śląska Edward Gierek.

ZAPAMIĘTAJ

- W trakcie zbrojnego dławienia przez władze komunistyczne 28 czerwca 1956 roku w Poznaniu wielkiej manifestacji robotniczej, zginęły 73 osoby, a 800 zostało rannych. Wielu robotników aresztowano.
- Początkowy okres rządów W. Gomułki określa się jako czas „małej stabilizacji”, ponieważ zaprzestano terroru, poprawie uległa sytuacja materialna Polaków i umocniła się międzynarodowa pozycja Polski.
- W połowie lat 60 zaczęły pojawiać się pierwsze oznaki kryzysu gospodarczego.
- W latach 60 w Polsce zaczęły się tworzyć załężki opozycji. PZPR i władze państwowe były krytykowane przez osoby wywodzące się z szeregów partii oraz przedstawicielei bezpartyjnej inteligencji.
- Po ataku Izraela na kraje arabskie w czerwcu 1967 roku kierownictwo polskie poparło Arabów i przystąpiło do antyizraelskiej i antyżydowskiej nagonki. W marcu 1968 roku miały miejsce tzw. wydarzenia marcowe. W jej wyniku zmuszono kilkanaście tysięcy polskich Żydów do emigracji.
- W grudniu 1970 roku w Gdańsku, Gdyni, Elblągu, Słupsku i Szczecinie, miały miejsce strajki i demonstracje robotników protestujących przeciwko podwyższeniu cen na towary codziennego użytku. Przeciwko robotnikom użyto wojska i milicji. Śmierć poniosło kilkadziesiąt osób, a ponad tysiąc zostało rannych.
Na skutek tych wydarzeń Edward Gierek został I sekretarzem KC PZPR.

ZADANIA

- wyjaśnij znaczenie poznanych terminów,
- kim byli i jakie pełnili funkcje: Władysław Gomułka, Willy Brandt, Stefan Wyszyński, Edward Gierek?
- opisz okres rządów Władysława Gomułki,
- wyjaśnij przyczyny, skutki oraz przebieg wydarzeń z Marca 1968 r. i Grudnia 1970 r.,
- scharakteryzuj przyczyny konfliktu władz z Kościołem katolickim ,
- opisz narodziny i działalność opozycji.